TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2011 m. kovo 10 d.*

Byloje C-379/09

dėl *Arbeidshof te Brussel* (Belgija) 2009 m. rugsėjo 15 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2009 m. rugsėjo 25 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Maurits Casteels

prieš

British Airways plc,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas K. Lenaerts, teisėjai E. Juhász, G. Arestis (pranešėjas), J. Malenovský ir T. von Danwitz,

* Proceso kalba: olandų.

generalinė advokatė J. Kokott,
posėdžio sekretorė M. Ferreira, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2010 m. spalio 6 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— M. Casteels, atstovaujamo advokato M. Van Asch,

— *British Airways plc*, atstovaujamos *advocaten* C. Willems, S. Fiorelli ir M. Caproni,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos J. Möller ir C. Blaschke,

— Graikijos Respublikos, atstovaujamos E.-M. Mamona, M. Michelogiannaki ir S. Spyropoulos,

— Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos H. Walker,

— Europos Komisijos, atstovaujamos V. Kreuschitz ir M. van Beek,

susipažinęs su 2010 m. lapkričio 11 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 45 ir 48 straipsnių išaiškinimo.

2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant Belgijos piliečio M. Casteels ir pagal Didžiosios Britanijos teisę įsteigtos bendrovės *British Airways plc* (toliau – BA) Briuselio (Belgija) filialo ginčą dėl suinteresuotojo asmens teisės į papildomą pensiją.

Teisinis pagrindas

3 1974 m. gruodžio 19 d. Darbuotojų papildomo senatvės aprūpinimo pagerinimo įstatymo (*Gesetz zur Verbesserung des betrieblichen Altersversorgung*, *BGBl.* I, 1974, p. 3610, toliau – *BetrAVG*) 1 straipsnio pirmajame sakinyje nustatyta:

„Darbuotojas, kuriam buvo įsipareigota užtikrinti senatvės, invalidumo išmokas ar išmokas netekus maitintojo, susijusias su darbo santykiais (papildoma senatvės pensija), išsaugo teisę į pensiją, kai darbo sutartis nutraukiama prieš įvykstant draudiminiam įvykiui, jeigu tą dieną darbuotojui yra sukakę 35 metai ir

— įsipareigojimas dėl pensijos truko mažiausiai 10 metų, arba

— jis turi mažiausiai 12 metų stažą, ir įsipareigojimas dėl pensijos truko mažiausiai trejus metus.“

4 *BetrAVG* 17 straipsnio 3 dalis skamba taip:

„Kolektyvinės sutartys gali nukrypti nuo šio įstatymo 2–5, 16, 27 ir 28 straipsnių. Nukrypti leidžiančios nuostatos taikomos kolektyvinės sutarties nesaistomiems darbdaviams ir darbuotojams, jeigu jie susitaria tarpusavio santykiams taikyti atitinkamas kolektyvinės sutarties nuostatas. Tačiau nuo šio įstatymo nuostatų negalima nukrypti darbuotojui sukuriant nepalankesnes sąlygas.“

5 1988 m. sausio 1 d. galiojusios Kolektyvinės sutarties dėl pensijų Nr. 3 (*Versorgungs-Tarifvertrag Nr. 3*, toliau – kolektyvinė sutartis), sudarytos tarp BA filialo Diuseldorfe (Vokietija) ir *Gewerkschaft Öffentliche Dienste, Transport und Verkehr* (Viešųjų paslaugų ir transporto profesinė sąjunga), 7 straipsnyje buvo nustatyta:

„1. Darbuotojams, pradėjusiems dirbti [BA] po 1977 m. gruodžio 31 d., nutraukusiems darbo sutartį nepasibaigus įstatymų numatytam būtinam draudimo laikotarpiui, grąžinamos jų mokėtos įmokos be palūkanų.

2. Darbuotojams, pradėjusiems dirbti [BA] iki 1978 m. sausio 1 d. galioja šios nuostatos:

a) Darbuotojai, turintys neprarandamų teisių į pensiją, gali, nutraukdami darbo sutartį iki jiems sukaks numatytas amžius, reikalauti išmokėti tokią sumą, kokia jiems būtų priklausiusi pensija pagal įmokėtų įmokų dydį.

b) Darbuotojai, savo noru paliekantys tarnybą [BA] neįgiję penkerių metų darbo stažo, turi teisę į pensijų išmokas, kurios yra užtikrintos savomis įmokomis.

Darbuotojai, išdirbę penkerius metus, bet savo noru arba dėl kokių nors kitų priežasčių nutraukę darbo sutartį prieš pasibaigiant įstatymų numatytam būtinajam draudimo laikotarpiui, taip pat turi teisę į pensijų išmokas, kurios iki to momento buvo užtikrintos [BA] įmokomis. <...>

<...>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

6 Nuo 1974 m. liepos 1 d. M. Casteels nuolat dirbo BA. Per savo darbo metus jis šios bendrovės buvo įdarbintas įvairiose valstybėse narėse, konkrečiai kalbant, Belgijos Karalystėje, Vokietijos Federacinėje Respublikoje ir Prancūzijos Respublikoje. Jį su BA siejo pagrindinė darbo sutartis, kurios sąlygos ne kartą buvo keičiamos, atsižvelgiant į tai, kokiame filiale jis dirbo.

7 Iki 1988 m. lapkričio 14 d. M. Casteels dirbo Belgijoje, vėliau nuo 1988 m. lapkričio 15 d. iki 1991 m. spalio 1 d. – BA filiale Diuseldorfe. Nuo 1991 m. spalio 1 d. iki 1996 m. balandžio 1 d. jis buvo BA įdarbintas Prancūzijoje, o vėliau vėl vykdė savo funkcijas Belgijoje.

8 1988 m. kovo 10 d. M. Casteels darbo sutartyje buvo numatyta, kad jis taps jo darbo vietoje galiojusios BA papildomų pensijų sistemos nariu.

9 Perkeliant M. Casteels iš Briuselio į Diuseldorfą, šalys susitarė, kad jo darbo sąlygos bus tokios pačios, kokias turi Vokietijoje dirbantys darbuotojai, įdarbinti BA nuo 1974 m. liepos 1 d. Vienintelis numatytas skirtumas buvo susijęs su Vokietijoje galiojusios BA pensijų sistemos taikymu pagal sutartį su *Victoria Lebensversicherung AG*. M. Casteels turėjo tapti šios sistemos nariu tik faktiškai pradėjęs darbą BA Diuseldorfo filiale.

10 Pagrindinėje byloje BA ginčija M. Casteels teisę į papildomą pensiją už darbo Vokietijoje laikotarpį, motyvuodama tuo, kad 1991 m. M. Casteels savanoriškai nutraukė darbą Diuseldorfo filiale, neįgijęs minimalaus darbo stažo, pagal kolektyvinės sutarties 7 straipsnį būtino neprarandamai teisei į papildomą pensiją įgyti pagal minėtame filiale galiojusią sistemą.

11 Pasak *Arbeidshof te Brussel*, pagal nagrinėjamu laikotarpiu galiojusius Vokietijos teisės aktus M. Casteels turėjo teisę reikalauti atlyginti tik jo, bet ne darbdavio mokėtas įmokas. Dėl šios priežasties, kiek tai susiję su teise į papildomą pensiją, dėl darbo tam

pačiam darbdaviui skirtingose valstybėse narėse M. Casteels padėtis yra mažiau palanki, nei būtų tuo atveju, jeigu jis dirbtų šiam darbdaviui tik Belgijoje.

12 Prieš priimdamas sprendimą dėl M. Casteels apeliacinio skundo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar privatus asmuo byloje prieš savo darbdavį iš privataus sektoriaus gali nacionaliniame teisme remtis EB 42 straipsniu, jei [Europos Sąjungos] Taryba nesiėmė jokių jame numatytų priemonių?

2. Ar EB 39 straipsniui – iki [1998 m. birželio 29 d. Tarybos] Direktyvos 98/49/EB [dėl pagal darbo sutartį dirbančių asmenų ir savarankiškai dirbančių asmenų, judančių Bendrijoje, teisių į papildomą pensiją išsaugojimo (OL L 209, p. 46; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 323)] įsigaliojimo – ir 42 straipsniui atskirai ar kartu prieštarauja tai, kad:

tuo atveju, kai tuo pačiu juridiniu asmeniu esančiam darbdaviui dirbantis darbuotojas, nebūdamas komandiruotas, paeiliui dirbo šio darbdavio įmonės filialuose skirtingose valstybėse narėse kiekvieną kartą taikant šiuose filialuose galiojančias papildomų pensijų sistemas,

— nustatant laikotarpį, kuriuo buvo galutinai įgyta teisė į papildomą pensiją (tiek darbdavio, tiek darbuotojo mokėtų įmokų pagrindu) konkrečioje valstybėje narėje, neatsižvelgiama nei į dirbant tam pačiam darbdaviui kitoje valstybėje

narėje įgytą darbo stažą, nei į narystę toje valstybėje taikomoje papildomų pensijų sistemoje, ir

— darbuotojo perkėlimas jo sutikimu į to paties darbdavio filialą kitoje valstybėje narėje prilyginamas teisės aktuose dėl pensijų numatytam darbo santykių nutraukimui darbuotojo valia, ir dėl to jo teisė į papildomą pensiją ribojama tik jo paties sumokėtomis įmokomis,

neigiamas tokios situacijos padarinys yra tai, kad darbuotojas praranda teisę į papildomą pensiją už darbo šioje valstybėje narėje laikotarpį, o taip nebūtų atsitikę, jeigu jis būtų dirbęs savo darbdaviui tik vienoje valstybėje narėje ir būtų šioje valstybėje galiojančios papildomų pensijų sistemos narys?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

13 Savo pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar SESV 48 straipsnis veikia tiesiogiai ta prasme, kad privatus asmuo gali šiuo straipsniu remtis nacionalinių teismų nagrinėjamoje byloje prieš savo darbdavį iš privataus sektoriaus.

14 Šiuo klausimu pažymėtina, kad SESV 48 straipsniu nesiekiama įtvirtinti tiesiogiai veikiančios teisės normos. Jis yra teisinis pagrindas, leidžiantis Europos Parlamentui ir Tarybai, sprendžiant pagal įprastą teisėkūros procedūrą, socialinės apsaugos srityje imtis priemonių, būtinų laisvam darbuotojų judėjimui užtikrinti.

15 Taigi šia nuostata reikalaujama Sąjungos teisės aktų leidėjo veiksmų, todėl jos poveikis priklauso nuo minėtų institucijų teisės akto priėmimo. Dėl šios priežasties pačia šia nuostata privatiems asmenims nesuteikiamos teisės, kuriomis galima remtis nacionaliniuose teismuose.

16 Taigi į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad SESV 48 straipsnis neveikia tiesiogiai ir privatus asmuo negali juo remtis nacionalinių teismų nagrinėjamoje byloje prieš savo darbdavį iš privataus sektoriaus.

Dėl antrojo klausimo

17 Savo antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar SESV 45 straipsnį reikia aiškinti taip, kad jam prieštarauja tai, kad nustatant laikotarpį, kuriuo buvo galutinai įgyta teisė į papildomą pensiją valstybėje narėje, neatsižvelgiama į darbo stažą, įgytą dirbant tam pačiam darbdaviui skirtingose valstybėse narėse esančiuose jo filialuose pagal tą pačią pagrindinę darbo sutartį.

18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat kelia klausimą, ar darbuotojo perkėlimas jo sutikimu į to paties darbdavio filialą kitoje valstybėje narėje turi būti laikomas nagrinėjamoje papildomos pensijos sistemoje numatytu darbo santykių nutraukimu darbuotojo valia.

19 Pirmiausia pažymėtina, kad SESV 45 straipsniu reglamentuojami ne tik viešosios valdžios institucijų veiksmai, bet ir apmokamą darbą kolektyviai reglamentuojančios kitokio pobūdžio nuostatos (žr. 2010 m. kovo 16 d. Sprendimo *Olympique Lyonnais*, C-325/08, Rink. p. I-2177, 30 punktą ir nurodytą teismo praktiką).

20 Tai reiškia, kad SESV 45 straipsnis taikomas pagrindinėje byloje susiklosčiusiai situacijai, kurios ypatumas yra M. Casteels teisę į BA mokamą papildomą pensiją reglamentuojančios kolektyvinės darbo sutarties buvimas.

21 Iš nusistovėjusios teismo praktikos taip pat matyti, kad visomis ESV sutarties nuostatomis laisvo asmenų judėjimo srityje siekiama palengvinti Sąjungos piliečiams bet kokios profesinės veiklos vykdymą Sąjungos teritorijoje ir draudžiamos priemonės, galinčios sudaryti nepalankesnes sąlygas šiems piliečiams, siekiantiems vykdyti ekonominę veiklą kitos valstybės narės teritorijoje (žr. 2008 m. balandžio 1 d. Sprendimo *Gouvernement de la Communauté française ir Gouvernement wallon*, C-212/06, Rink. p. I-1683, 44 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką ir minėto Sprendimo *Olympique Lyonnais* 33 punktą).

22 Dėl šios priežasties SESV 45 straipsniu draudžiama bet kokia priemonė, kuri, nors ir taikoma nediskriminuojant dėl pilietybės, gali kliudyti Sąjungos piliečiams pasinaudoti Sutartimi garantuojamomis pagrindinėmis laisvėmis arba dėl kurios naudojimasis jomis gali tapti mažiau patrauklus (žr. minėto Sprendimo *Gouvernement de la Communauté française ir Gouvernement wallon* 45 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

23 Nors tiesa, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos kolektyvinės sutarties nuostatos, būtent ir konkrečiai jos 7 straipsnis, vienodai taikomos visiems BA filialuose Vokietijoje dirbantiems darbuotojams ir jomis atitinkami darbuotojai neskirstomi pagal pilietybę, vis dėlto minėta kolektyvinė sutartis lemia, kad dėl naudojimosi savo teise laisvai judėti Sąjungoje M. Casteels padėtyje esantys darbuotojai vertinami mažiau palankiai, nei tokia teise nesinaudojantys BA darbuotojai.

24 Kaip savo išvados 50 punkte taip pat pažymėjo generalinė advokatė, kolektyvinė sutartis galioja tik Vokietijos Federacinės Respublikos teritorijoje.

25 Iš to viena vertus išplaukia, kad BA darbuotojams, kurie, kaip ir M. Casteels, buvo perkelti iš BA filialo kitoje valstybėje narėje į to paties darbdavio Diuseldorfe esantį filialą, darbo pirmajame filiale laikotarpis nelaikomas tinkamu darbo laikotarpiu vertinant, ar suinteresuotasis asmuo įgijo minimalų darbo stažą, būtiną siekiant galutinai įgyti teisę į papildomą pensiją pagal Vokietijoje galiojančią sistemą.

26 Atvirkščiai, Diuseldorfo filialo darbuotojai, įgiję BA tokį patį darbo stažą, kokį turi M. Casteels, tačiau nesinaudoję teise laisvai judėti, gali remtis nepertraukiamu darbo stažu vertinant stažą, pagal kolektyvinės sutarties nuostatas būtiną siekiant galutinai įgyti teisę į papildomą pensiją pagal minėtame filiale galiojančią sistemą. Šie darbuotojai nepertraukiamai įgyja teisę į papildomą pensiją, o laikotarpis, kuriuo M. Casteels įgijo teises pagal filiale galiojančią sistemą, nesiekė kolektyvinės sutarties 7 straipsnyje reikalaujamos mažiausios trukmės, nes suinteresuotojo asmens darbo BA stažas

buvo nutrūkęs dėl darbo kitose valstybėse narėse esančiuose to paties darbdavio filialuose laikotarpių.

27 Kita vertus, BA darbuotojai, jų sutikimu perkelti iš Diuseldorfo filialo į to paties darbdavio filialą kitoje valstybėje narėje, pagal kolektyvinę sutartį laikomi nutraukusiais darbą BA, todėl pagal minėtos kolektyvinės sutarties 7 straipsnio 2 dalies b punktą, jeigu jie perkeliami neįgiję penkerių metų darbo stažo, jie turi teisę tik į pensijų išmokas, kurios yra užtikrintos jų pačių mokėtomis įmokomis.

28 Atvirkščiai, kaip generalinė advokatė pabrėžė savo išvados 51 punkte, BA darbuotojas, sutikęs būti perkeltas iš Diuseldorfo filialo į kitą BA filialą Vokietijoje, pagal kolektyvinę sutartį nelaikomas nutraukiančiu darbą BA ir todėl jam netaikoma pirmesniame punkte minėta šios sutarties nuostata.

29 Taigi nenumačius atsižvelgimo į BA darbuotojo darbo šio darbdavio filiale kitoje valstybėje narėje laikotarpį ir prilyginus BA darbuotojo perkėlimą jo sutikimu į šio darbdavio filialą kitoje valstybėje narėje savanoriškam darbo BA nutraukimui, kolektyvine sutartimi mažiau palankiai vertinami savo teisę laisvai judėti įgyvendinantys darbuotojai, nes jie patiria finansinių nuostolių ir sumažėja jų teisė į papildomą pensiją. Tokio nepalankaus vertinimo perspektyva gali atgrasyti tokius darbuotojus, kaip antai M. Casteels, persikelti iš jų darbdavio filialo vienoje valstybėje narėje į to paties

darbdavio filialą kitoje valstybėje narėje (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Gouvernement de la Communauté française ir Gouvernement wallon* 48 punktą).

30 Kadangi pagrindinėje byloje nagrinėjama tvarka ribojamas laisvas darbuotojų judėjimas, o tai iš esmės draudžiama pagal SESV 45 straipsnį, jis leistinas tik su sąlyga, kad juo siekiama bendrojo intereso tikslo, jis yra tinkamas šiam tikslui pasiekti ir neviršija to, kas reikalinga jam pasiekti (žr., be kita ko, minėto Sprendimo *Gouvernement de la Communauté française ir Gouvernement wallon* 55 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

31 Šiuo klausimu BA pažymi, kad tokia tvarka siekiama išvengti darbuotojo priskyrimo kelioms pensijų sistemoms skirtingose valstybėse narėse tuo pačiu metu. Tačiau, kaip generalinė advokatė pažymėjo savo išvados 79 punkte, M. Casteels padėtyje reikėtų nuogąstauti ne dėl nepagrįsto darbuotojo migranto praturtėjimo, bet, atvirkščiai, dėl nepagrįstos žalos, patirtos praradus teisę į papildomą pensiją už laikotarpį, kuriuo suinteresuotasis asmuo buvo priskirtas prie Vokietijos papildomų pensijų sistemos.

32 BA nurodomu tikslu „pririšti“ darbuotojus negalima pagrįstai remtis siekiant pateisinti nepalankų vertinimą tų darbuotojų, kurie, nors ir naudojasi savo teise laisvai judėti Sąjungoje, tebedirba tam pačiam darbdaviui.

33 Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką nacionalinis teismas, naudodamasis bet kokia pagal nacionalinę teisę suteikta diskrecija, nacionalinės teisės normą turi aiškinti ir taikyti laikydamasis Sąjungos teisės reikalavimų (žr. 1988 m. vasario 4 d. Sprendimo *Murphy ir kt.*, 157/86, Rink. p. 673, 11 punktą; 2000 m. rugsėjo 26 d. Sprendimo *Engelbrecht*, C-262/97, Rink. p. I-7321, 39 punktą ir 2007 m. sausio 11 d. Sprendimo *ITC*, C-208/05, Rink. p. I-181, 68 punktą).

34 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad aiškinant kolektyvinės sutarties 7 straipsnio 2 dalies b punkto antrą pastraipą laikantis SESV 45 straipsnio, M. Casteels, nepertraukiamai dirbusį BA nuo 1974 m. liepos 1 d., turėtų būti galima pripažinti nuolatiniu BA darbuotoju nuo šios datos, nenustojusiu dirbti šiam darbdaviui dėl perkėlimo į filialą Prancūzijoje, kad jis galėtų gauti tiek jo, tiek BA įmokomis pagrįstą pensiją už priklausymo BA Diuseldorfo filiale galiojusiai sistemai laikotarpį.

35 Minėtoje kolektyvinės sutarties nuostatoje numatyta, kad darbuotojai, pradėję dirbti BA iki 1978 m. sausio 1 d. ir išdirbę penkerius metus, bet savo noru arba dėl kokių nors kitų priežasčių nutraukę darbo sutartį prieš pasibaigiant įstatymų numatytam būtinajam draudimo laikotarpiui, taip pat turi teisę į pensijų išmokas, kurios iki to momento buvo užtikrintos BA įmokomis. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad per Teisingumo Teismo posėdį BA sutiko, kad kolektyvinės sutarties 7 straipsnio 2 dalis galėtų būti taikoma M. Casteels.

36 Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, kad į antrąjį klausimą reikia atsakyti, jog SESV 45 straipsnį reikia aiškinti taip, kad jam prieštarauja tai, jog privalomai taikant kolektyvinę darbo sutartį:

— nustatant laikotarpį, kuriuo buvo galutinai įgyta teisė į papildomą pensiją valstybėje narėje, neatsižvelgiama į darbo stažą, įgytą dirbant tam pačiam darbdaviui skirtingose valstybėse narėse esančiuose jo filialuose pagal tą pačią pagrindinę darbo sutartį,

— darbuotojas, perkeltas iš darbdavio filialo vienoje valstybėje narėje į to paties darbdavio filialą kitoje valstybėje narėje, laikomas savo valia nutraukusiu darbo santykius su šiuo darbdaviu.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

37 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. SESV 48 straipsnis neveikia tiesiogiai ir privatus asmuo negali juo remtis nacionalinių teismų nagrinėjamoje byloje prieš savo darbdavį iš privataus sektoriaus.

2. SESV 45 straipsnį reikia aiškinti taip, kad jam prieštarauja tai, jog privalomai taikant kolektyvinę darbo sutartį:

— nustatant laikotarpį, kuriuo buvo galutinai įgyta teisė į papildomą pensiją valstybėje narėje, neatsižvelgiama į darbo stažą, įgytą dirbant tam

pačiam darbdaviui skirtingose valstybėse narėse esančiuose jo filialuose pagal tą pačią pagrindinę darbo sutartį,

— **darbuotojas, perkeltas iš darbdavio filialo vienoje valstybėje narėje į to paties darbdavio filialą kitoje valstybėje narėje, laikomas savo valia nutraukusiu darbo santykius su šiuo darbdaviu.**

Parašai.